

I. Teoria prawa:

1. *Hóminum causa omne ius constitútum sit.*

Wszelkie prawo powinno być stanowione ze względu na ludzi.

2. *Lex retro non agit.*

Prawo nie działa wstecz.

Lex próspicit, non réspicit.

Prawo patrzy w dał, a nie wstecz.

3. *Leges ab ómnibus intéllegi debent.*

Ustawy powinny być zrozumiałe przez wszystkich.

4. *Lex postérior derógat legi prióri.*

Ustawa późniejsza uchyla ustawę wcześniejszą.

5. *Leges bonae ex malis móribus procreántur.*

Dobre ustawy rodzą się ze złych obyczajów.

6. *Óptima est legum ínterpres consuetúdo.*

Praktyka (zwyczaj) jest najlepszą wykładnią ustaw.

7. *Ius civile vigilántibus scriptum est.*

Prawo cywilne napisane jest dla osób starannych.

8. *Dura lex, sed lex.*

Twarde prawo, ale prawo.

9. *Summum ius summa iniuria.*

Najwyższe prawo [bywa] najwyższym bezprawiem.

10. *Scire leges non hoc est verba eárum tenére, sed vim ac potestátem.*

Znajomość ustaw nie polega na trzymaniu się ich słów, lecz sensu i znaczenia.

11. *Iura non in síngulas persónas, sed generáliter constituúntur.*

Prawa ustanawia się nie dla konkretnych osób, lecz dla wszystkich.

12. *Male enim nostro iure uti non debémus.*

Nie powinniśmy bowiem źle korzystać z naszego prawa.

13. *In légibus magis simplicitas quam difficúltas placet.*

W ustawach bardziej podoba się prostota niż zawiłość.

14. *Non omne quod licet honéstum est.*

Nie wszystko co jest dozwolone, jest uczciwe.

15. *Ignorántia iuris nocet, ignorantia facti non nocet.*

Nieznajomość prawa szkodzi, nieznajomość faktu nie szkodzi.

II. Prawo prywatne (część ogólna i prawo rodzinne)

1. Libertas inaestimabilis res est.

Wolność jest rzeczą niedającą się oszacować w pieniądzech.

Wolność jest rzeczą bezcenną.

2. Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur.

Dziecko poczęte uznawane jest za już urodzone, ilekroć chodzi o jego korzyści.

3. Conceptus pro iam nato habetur.

Dziecko poczęte uchodzi za już urodzone.

4. Tres faciunt collegium.

Trzy osoby tworzą stowarzyszenie.

5. Matrimonium inter invitos non contrahitur.

Małżeństwa nie zawiera się wbrew woli.

6. Libera atrimonial esse atiquitus placuit.

Od dawna się przyjęło, że małżeństwa są możliwe do rozwiązania.

7. Mater semper certa est, pater est quem nuptiae demonstrant.

Matka jest zawsze pewna, ojcem jest ten, na kogo wskazuje małżeństwo.

8. Adoptio naturam imitatur.

Adopcja naśladuje naturę.

9. Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

To, co od początku jest wadliwe, nie może być uzdrowione z upływem czasu.

10. Furiosi voluntas nulla est.

Chory umysłowo nie ma woli.

11. Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agit.

Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie [tego], co czyni.

12. In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari placuit.

Przyjęto się, że w umowach powinna być bardziej uwzględniana wola stron niż [użyte przez nie] słowa.

13. Actus omissa forma legis corrui.

Czynność prawna dokonana z naruszeniem przypisanej prawem formy jest nieważna.

14. Errantis voluntas nulla est.

Działający pod wpływem błędu nie wyraża woli.

15. Falsa causa non nocet.

Falszywa pobudka nie szkodzi.

16. Turpes conditiones remittendae sunt.

Niemoralne warunki należy odrzucić.

17. Volenti non fit iniuria.

Chcącemu nie dzieje się krzywda.

III. Prawo prywatne (prawo rzeczowe i prawo spadkowe)

1. Accessio cedit principali.

Przyrost przypada rzeczy głównej.

2. Nemo invitus compellitur ad communionem.

Nikt nie może być zmuszony do pozostawania we współwłasności.

3. Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet.

Nikt nie może przenieść na drugiego więcej prawa, niż sam ma.

4. Possessor malae fidei ullo tempore non praescribit.

Posiadacz w złej wierze bez względu na czas nie może zasiedzieć rzeczy

5. Prior tempore potior iure.

Kto lepszy co do czasu, ten lepszy co do prawa.

6. Res nullius cedit primo occupanti.

Rzecz niczyja przypada temu, kto pierwszy ją zawłaszczył.

7. Servitus in faciendo consistere nequit.

Służebność nie może polegać na działaniu.

8. Superficies solo cedit.

To, co znajduje się na gruncie, przypada gruntowi.

9. Hereditas nihil aliud est, quam successio in universumius, quod defunctus habuerit.

Spadek jest wejściem w ogół praw zmarłego

IV. Prawo prywatne (prawo zobowiązań)

1. Impossibilia nulla obligatio est

Zobowiązanie do (świadczenia) niemożliwego jest nieważne.

2. Ex maleficio non oritur contractus

Z występku nie powstaje kontrakt

3.Z bezprawnego działania nie powstaje zobowiązanie umowne

Pacta sunt servanda

Umów należy dotrzymywać.

4. Conventio omnis intellegitur rebus sic stantibus

Każda umowa ma moc, o ile okoliczności, przy których została zawarta nie uległy zmianie

5. Contractus ab initio voluntatis est, ex post factum/facto ecessitates

Zawarcie umowy jest dobrowolne, ale następstwa są przymusowe

6. Ambiguitas contra stipulatorem

Sformułowanie dwuznaczne rozumieć należy przeciw wierzycielowi

7. Casus a ullo praestatur

Za przypadek nikt nie odpowiada

8. Genus perire non potest

Gatunek nie może przepaść

9. Dies interpellat pro homine

Termin wzywa zamiast człowieka (wierzyciela)

10. In conventionibus contrahentium voluntas potius quam verba spectanda sunt

W umowach bardziej uwzględnia się zamiar stron, niż dosłowne brzmienie

Przy zawieraniu umów uwzględnia się bardziej wolę stron niż ich słowa

11. Emptio tollit locatum

Kupno uchyla najem

12. Caveat emptor

Niech kupujący ma się na baczności

13. Periculum est emptoris

Ryzyko ponosi nabywca

14. Lex dilationis exhorret

Prawo nie znosi zwłoki

V. Prawo konstytucyjne i administracyjne

1. Cessante ratione legis cessat et lex ipsa.

Gdy ustaje przyczyna, dla której wydano ustawę, traci moc i sama ustawa.

2. Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.

Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą oddawania każdemu tego, co mu się należy.

3. *Hominum causa omne ius constitutum sit.*

Wszelkie prawo winno być stanowione ze względu na człowieka.

4. *In dubio pro libertate.*

W razie wątpliwości na rzecz wolności.

5. *Intentio inservire debet legibus, non leges intentioni.*

Wola (osób) powinna poddać się ustawom, a nie ustawy woli osób.

6. *Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.*

Prawa ustanawia się nie dla poszczególnych osób, lecz w sposób ogólny.

7. *Ius publicum privatorum pactis mutari non potest.*

Prawo publiczne nie może być zmieniane umowami osób prywatnych.

8. *Iustitia est fundamentum regnorum.*

Sprawiedliwość jest fundamentem rządów.

9. *Leges ab omnibus intellegi debent.*

Ustawy powinny być zrozumiałe dla wszystkich.

10. *Lex non obligat nisi promulgata.*

Prawo nie obowiązuje, jeśli nie jest ogłoszone.

11. *Liberae sunt cogitationes nostrae.*

Nasze myśli są wolne.

12. *Non exemplis, sed legibus iudicandum est.*

Należy orzekać na podstawie ustaw, a nie naśladować wcześniejsze rozstrzygnięcia.

13. *Non sunt iudicandae leges.*

Ustawy nie podlegają osądowi. (sędzia powinien powstrzymać się od oceniania ustaw.)

14. *Omnes homines aequales sunt.*

Wszyscy ludzie są równi.

15. *Salus populi suprema lex.*

Dobro ludu najwyższym prawem.

VI. Prawo karne

1. *Nemo se ipsum accusare tenetur*

Nikt nie musi oskarżać samego siebie

2. *Bis de eadem ne sit actio*

Nie procesuje się dwa razy w tej samej sprawie

3. Confessio est regina probationum

Przyznanie się do winy jest królową dowodów

4. Confessus pro iudicato est

Ten, kto się przyznał, uważany jest za zasądzonego.

5. Nemo iudex idoneus in propria causa

Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie

6. Nulla poena sine culpa

Nie ma kary bez winy

7. Nullum crimen sine lege

Nie ma przestępstwa bez ustawy

8. Nullum crimen sine periculo sociali

Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu

9. Nulla poena sine lege

Nie ma kary bez ustawy (kara za czyn musi być określona w ustawie)

10. Reformatio in peius iudici appellato non licet

Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść (skazanego)

11. In dubio pro reo

W razie wątpliwości, na korzyść oskarżonego (wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego)

12. Absentem in criminibus damnari non oportet

W procesach karnych nie należy skazywać nieobecnego (nie należy skazywać za przestępstwo nieobecnego)

13. Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succuritur

Niemal we wszystkich procesach karnych uwzględnia się tak wiek, jak i brak doświadczenia

14. Lex retro non agit

Prawo nie działa wstecz

15. Tantum devolutum, quantum appellatum

Sprawa w takim zakresie przechodzi do wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji

16. Poena maior absorbet minorem

Kara cięższa pochłania lżejszą

VII. Prawo międzynarodowe:

1. Par in parem non habet iudicium

Równy nie ma zdolności wydawania sądu w stosunku do równego sobie (równy nie może sądzić równego sobie)

2. Lex posterior derogat legi priori

Akt późniejszy uchyla moc obowiązującą aktu wcześniejszego

3. Pacta tertiis nec nocent nec prosunt

Umowa nie może ani przyznawać korzyści, ani przynosić szkody osobom trzecim (tu: umowa nie może przyznawać praw ani nakładać obowiązków na państwa, które nie są jej stronami)

4. Pacta sunt servanda

Umów należy dotrzymywać

5. Ne impediatur legatio

Nie należy przeszkadzać poselstwu/osobie pełniącej urząd posła (dyplomata ma pełną swobodę i niezależność przy spełnianiu swych czynności)

6. Aut dedere, aut iudicare

Albo wydać, albo osądzić

7. Ex iniuria ius non oritur

Z bezprawia nie rodzi się prawo

8. Inadimplenti non est adimplendum

Nie ma obowiązku szanowania własnych zobowiązań, jeżeli druga strona nie szanuje swoich

9. Nemo potest commodum capere de iniuria sua propria

Nikt nie może czerpać korzyści z własnego bezprawia

9. Venire contra factum proprium nemini licet

Nie wolno występować przeciwko temu, co wynika z własnych czynów

10. Qui in territorio meo est, etiam meus subditus est

Kto znajduje się na terytorium danego państwa, podlega jego władzy (i prawu)

11. Quidquid est in territorio, est etiam de territorio

Wszystkie rzeczy znajdujące się na terytorium danego państwa podlegają jego władzy (i prawu)

12. Ex consensu advenit vinculum

Ze zgody rodzi się zobowiązanie (tu: podstawą zobowiązania jest zgoda państw)

VIII. Proces:

1. Actor sequitur forum rei

Powód idzie do sądu [właściwego dla] pozwanego, Powód idzie za sądem pozwanego

2. Audiatur et altera pars

Niech będzie wysłuchana i druga strona

3. Bis de eadem re agi non potest

Nie można procesować się dwa razy o to samo

4. Da mihi factum, dabo tibi ius

Podaj mi fakt, a ja dam ci prawo

5. Ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat

Ciężar dowodu spoczywa na tym kto twierdzi, a nie na tym kto zaprzecza.

6. Facta probantur, iura novit curia

Faktów się dowodzi, a prawo zna sąd

7. Ne eat iudex ultra petita partium

Niech sędzia nie wykracza ponad żądania stron

8. Volenti non fit iniuria

Chcącemu nie dzieje się krzywda

9. Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.

Dobry sędzia przywiązuje większą wagę do argumentów niż do zeznań świadków.

10. Compromissum ad similitudinem iudiciorum redigitur

Zapis na sąd polubowny przypomina postępowanie sądowe

11. Idonei non videtur testes, quibus imperari potest ut testes fiant.

Nie wydają się być dobrymi świadkami ci, którym można nakazać, aby nimi byli